

СОВРОНБОП ЖУСУЕВ

ДОВОН

ШЕЪРЛАР

ҒАФУР ҒУЛОМ НОМИДАГИ
АДАБИЕТ ВА САЊАТ НАШРИЯТИ
Т О Ш К Е Н Т — 1975

Жусуев С.

Довон. Шеърлар. Т., Адабиёт ва санъат нашриёти, 1975.

76 б.

Талантли қирғиз шоири Совронбой Жусуев 1925 йили Уш областининг Узган районида туғилган. Шоирнинг адабий фаолияти 1943 йилдан бошланган. 1956 йили у Москвадаги Горький номли жаҳон адабиёти институтини битиргандан кейин «Ала-Тоо» журналида муҳаррир, республика сатирик журнали «Чалқан»да масъул котиб вазифаларида ишлади.

Қирғиз китобхонлари С. Жусуевни лирик шоир сифатида севиб ўқишади. Унинг 15 дан ортиқ китоблари қирғиз, рус, тожик ва латиш тилларида нашр этилган. Бу тўнлам қирғиз шоири ижоди билан ўзбек китобхонларини таништиришдаги биринчи қадамдир.

Қирғизчадан Турсунбой

Адашбоев таржимаси

Жусуев С. Перевал. Стихи. С. (Кирг)

Д $\frac{70403 - 000 - 58}{352(06) - 75}$ 57 — 75

© Гафур Гулом номидаги Адабиёт
ва санъат нашриёти, 1975 (тарж.)

ШЕЪРЛАР

ШЕЪРЛАРИМ, МЕНИНГ ШЕЪРЛАРИМ

Оқ қалпоқли қоялару
Чўпонларнинг уйдан,
Қўбиздай дилга яқин
Шаршаралар куйдан,
Лола унган чўққию,
Саричелак бўйдан
Сизни тўплаб терладим,
О, шеърларим, шеърларим.

Мўътабар она тупроқ —
Боболар босган издан,
Яйловидай ораста
Лўппи юз, барно қиздан,
Минг бир дарднинг давоси —
Янги соққан қимиздан
Сизни тўплаб терладим.
О, шеърларим, шеърларим.

Замбарак, танк зирхи-ю,
Порох, гильза захридан,
Зўр синовга дош берган
Киев, Рига шаҳридан,
Ёвга қирон келтирган
Жангчиларнинг қаҳридан
Сизни тўплаб терладим,
О, шеърларим, шеърларим.

Шишадай тиниқ, муздай,
Булоқларнинг кўзидан,

Ойли тунда йигитнинг
Қизга айтган сўзидан,
Табаррук кексаларнинг
Нур ёғилган кўзидан
Сизни тўплаб терладим,
О, шеърларим, шеърларим.

Бегуноҳ, ўтда куйган
Гўдаклар нидосидан,
Фашистни зир титратган
Катюша зиёсидан,
Фарзандин омон кутган
Оналар дуосидан
Сизни тўплаб терладим,
О, шеърларим, шеърларим.

Ута мушкул дамда ҳам,
Сиздан кўнгил қиймадим,
Ижод тўлгоқларида
Ўзимни кўп қийнадим,
Уйқудан воз кечдиму
Ёзишни ҳеч тиймадим,
Сизлар менинг фаҳримсиз,
Ҳам ташвишим, наҳримсиз!
Сизлар манглай терларим,
О, шеърларим, шеърларим.

МЕН ТОҒЛАРГА СИГИНАМАН

Мен сиғинсәм, төғларға сиғинаман,
Мен йиқилсам, төғлардан йиқиламан.
Киндик қоним шу тошларға тўкилган,
Шу ваяданки, унга сажда қиламан.
Гиёҳлари гултож эрур шеъримга,
Қоялари гавҳар, ёқут — биламан.

Чиқсанг агар адирга, тик тошига,
Шеър қуйилар шоирларнинг бошига.
Акс-садо қайтариб шўх сойлари,
Қўшиқ айтар бағри кенг жилғасига.
Қўшигим омукта қирғиз тоғига,
Мен уни алишмам Эрам боғига.

То тирикман тоғларга толпинаман,
То ҳаётман тошига қоқинаман.
Ҳурматим бажо қилиб, бошим эгиб,
Мен хуморман, бир умрга соғинаман,
Гар янглишсам тоғларга сажда қилиб,
Ялинаман, тоғларга ялинаман.

Тоққа чиқсам ҳамниша, чиниқаман,
Тоққа чиқсам чарчамай, тиниқаман.
Фақатгина тоғларга дилим очиб,
Фақатгина улардан сир уқаман.
Мен сиғинсам, тоғларга сиғинаман,
Мен йиқилсам, тоғлардан йиқиламан.

ДАРАХТ

Жонсиз деб ким айтади дарахтларни,
Жони йўқ ўсиб турган дарахт борми?
Дарахтлар одам каби билиб турар,
Кеч кириб, юлдуз чиқиб, тонг отарин,
Чиллада совуқ ўтса ўша заҳот,
Силкиниб бутогидан қоқар қорин.

Снарядлар танасига ногоҳ тегса,
Жангчи каби тўлганару сўнгра қулар,
Бошқалари тенгдошига бошин эгиб,
Худди аза тутгандай хомуш бўлар.
Шу кунда ҳам тўқайзорни ораласанг,
Урушларда мажруҳ бўлган дарахт турар.

Тўғри, одам дарахтларни кесар, бўяр,
Нима учун зарурлигин ўйлаб қўяр.
Дарахт хомуш: Қўлтиқтаёқ бўлармикан?
Шодланади — балки стол, эшик бўлар,
Ё йиғлайди тобут бўлиб ночорликдан,
Ёки яйраб гўдакларга бешик бўлар?!

ЧОЛ БИЛАН ТАРВУЗ

Июнь ойи. Ушнинг файзи ўзгача,
Сайр қилдик колхоз богин оралаб —
Кенг полизда беқасам тўн ўзбек чол
Тарвузларни узар эди саралаб.

Зукко деҳқон меҳри билан етишган,
Олачипор тарвузларни пайқасам,
Чолдан гуё улар нусха олгандай,
Кийишибди, қаранг: йўл-йўл беқасам.

ПАХТАКОРНИНГ МАНГЛАЙ ТЕРИ

Пахтакорнинг манглайдаги терин кўр,
Терин кўру, босиб ўтган ерин кўр.
Ўша тери бўз пайкални яшнатар.
Кунлар ўтиб, йигилиб ҳафта бўлса,
Кейин эса гул кўсакка айланар,
Ажабланманг, сўнгра у пахта бўлса.

БАХТ НИМА?

— Бахт нима?— деб ўтинчидан сўрадим.

— Бахт оловдир, иссиқлик олар бадан.

Қаловини топиб агар ёқмаса,

Куйиб кулга айланади ҳар одам.

— Бахт нима?— деб табиблардан сўрадим.

— Бахтми, дўстим, бу зўр дори бўлади.

Меъёридан кимки ортиқ симирса,

Майиб эгар, гоҳида-чи ўлади.

— Бахт нима? — деб чавандоздан сўрадим.

— У йўрға от, минсанг, кўкка иргишлар.

Агар қамчи солсанг унинг бошига,

Пайтин топиб майиб қилар ва тишлар.

— Бахт нима?— деб чавандоздан сўрадим.

— Бахт бургутдир, сенга содиқ қолади.

Ногоҳ тегсанг агар унинг гашига,

Ўлжа эмас, сенга чангал солади.

— Бахт нима? — деб балиқчидан сўрадим.

— Бахт қайиқдир, унга ўзинг эгасан

Эшкагини эшолмасанг, денгизда

Ўша заҳог сув остига чўкасан.

— Бахт не?— дея кексалардан сўрадим.

— Бахт бу аёл, ўша қаламқош бўлар.

Зотан, уни жабрласанг, юраги

Бир умрга қотиб қолар, тош бўлар.

* * *

Эшикда қор, уйда баҳор, дегандай,
Қиш қаҳрига сира парво қилмайман.
Ярим кеча, ўтирибман хонада,
Сўзларингни ихлос билан тинглайман.

Қишлоқ сокин, гоҳида ит ҳуради,
Қандай яхши, қандай сөз туннинг гашти.
Чироқ гирдин айланади парвона,
Деворда-чи, кўланкамиз бирлашди.

Соямизга ҳасад билан боқдим, у,
Сўнг чироқни атайлаб пуфламадим.
Ичимда, мен қани соя бўлсам деб,
Ўйлаб ётиб, шу оқшом ухламадим.

Қора сочинг чойшаб узра тўлганиб,
Оппоқ болиш юзларингдан ўпарди.
Тонг отиши яқинлашди шекилли,
Қўшни хўроз айюханнос кўтарди.

Ором олиб ётибсан, мен-чи — уйгоқ,
Тонгга қадар чироқни пуфламадим.
Қанийди, болиш бўлиб қолсам дея,
Ухламадим, жонгинам, ухламадим...

ТОҒЛИҚЛАР

Пўлинг тушиб, тоққа борсанг башарти,
Сен ўзингни катта тутиб: «чўнг» дема.
Тоғликларга ҳожати йўқ амалнинг,
Англамасдан улар «қўпол», «тўнг» дема.

Қўпол десанг, ҳар бир тоғлик орланар,
Совиб битар юрагининг иссиғи.
Тоғ бағрида пишмаса ҳам олмалар,
Тоғликлар-чи, одамларнинг пишиғи.

Борар бўлсанг, совға олма тоғликка,
Энг яхшиси иссиқ меҳр сақлаб бор.
Ёки қўққис феълинг бўлса ҳовлиқма,
Тоғнинг нариги этагига ташлаб бор.

Тоғликларнинг одатин бил аввало,
Совуқ қотсанг тўн аямас тоғликлар.
Чўнтагингдан сариқ чақа чиқарма,
Қимиз тугул, қўй аямас тоғликлар.

Оч қолдирмас ҳатто минган отнигни,
Сенга борин тўкиб, кулгай — яшнагай,
Азал-азал тоғ элати жўмарддир —
Ердан сизиб чиққан сахий чашмадай.

Сўзларига сира кўйлак кийгизмай,
Яширмасдан очиқ сўзлар тоғликлар.
Сен уларга таъна тошин тегизмай,
Ётиқ бўлсанг, ётиқ сўзлар тоғликлар.

Чорва эмас, тоғлардаги кийикни,
Муқаддас деб, суйиб сақлар тоғликлар.
Осмонўпар қоясидай абадий
Инсонликни буюк сақлар тоғликлар.

ДУСТИМГА

Дарё бўлсанг, биродар,
Уйнаб оққин шарқираб,
Юлдуз бўлсанг, тонггача
Нур таратгин ярқираб.

Шоир бўлсанг, огайни,
Куйла юрак ториди.
Бургут бўлсанг, олис уч,
Куч-ғайратинг бориди.

Дўст тутинсанг тутиб бўл,
Душманингдан сир сақла.
Садоқати, меҳрига,
Доғ туширмай бир сақла.

Иигит бўлсанг орли бўл,
Эл-юртингни суйиб ўт,
Лов-лов ёнгин, тутам,
Аланга бер, куйиб ўт.

ШОИР ЙЎЛИ

Шоир йўли — кўплар ўтган таниш йўл,
Шоир йўли — ҳам мушкулу олис йўл.
Шоир йўли — баъзи ерда бурилса,
Унда дўстим тўғри юргин, холис бўл.

Шоир йўли — сўқмоқ йўлу қирли йўл,
Шоир йўли — ўта нозик сирли йўл.
Шоир йўли — гоҳ қоронги кўринса,
Унда дўстим ўзинг шам бўл, нурли бўл.

Шоир йўли — вақт санаб ўсар йўл,
Шоир йўли — асрларга ўтар йўл.
Шоир йўлини унча-мунча босолмас,
Шоир бўлсанг, талантли бўл, ўжар бўл.

КАРТОШКА

(Езувчи Исроил Сулаймоновга)

Икковимиз суҳбатлашиб борардик,
Шаҳримизнинг кўрк-ҳуснига қарашиб,
Икки бола картошкани тўп қилиб,
Тепиб ўйнар бир-биридан талашиб.

Хаёл суриб қолди дўстим шу палла,
Ўз кечмишин сўзлаб берди бирма-бир:
— Борар эдик ўзга юртда, тутқунда,
Қорнимиз оч, кийим-кечак — йиртиқ, кир.

Бир картошка ётар эди асфальтда,
Асир жангчи дарҳол унга ташланди.
Ортимиздан «тирр» этди-ю автомат,
У йиқилди. Кўзларимиз ёшланди.

Бевақт ўлим сафдан чиқарди,
Асир ётар ўзга юртнинг йўлида.
Қолаверди ўз қонига бўялиб,
Картошка-чи, тузар мурда қўлида.

Дўстим қайтган жанг оловин йўқ қилиб,
Ҳозир бўлса тўқинчилик — тўқчиллик.
... Икки бола бир-биридан талашиб,
Картошкани тепиб юрар тўп қилиб...

ТОҒЛИК ЙИГИТГА

(Қиз қўшиғи)

Тонгда туриб тоғ тарафга қарадим,
Саҳар чоғи сочларимни тарадим.
Қийдим қанча кўйлақларни алмашиб,
Боғларни ҳам қолди мана қор босиб,
Бироқ, нега, тоғлик йигит, келмайсан?

Тоғ тарафдан қушлар келди айланиб,
Тоғ тарафдан шамол елди қор олиб.
Тоғ тарафдан ҳар кун келар хат-хабар,
Тоғ бағрида кутмоқдаман шайланиб,
Аmmo нега, тоғлик йигит, келмайсан?

ЯҢЛОВДА

Ҳа демасдан қуёш ботиб,
Сўнди уфқ бўёғи.
Тинди асов йилқиларнинг
Ут чақнатган туёғи.

Соқолини серкиллаптиб,
Ем кавшайди серкалар.
Бия соғар бир аёл,
Қулунлари эркалар.

Чодирларда олов ёнди,
Арча ҳиди бўралар.
Ой яйловининг жамолига
Тоғ ортидан мўралар.

Овчи қонқон қўймоқ учун
Адир томон шайланар.
Челак тўлар қаймоққа
Сепаратор айланар.

Жуман тоға мол боқиб,
Қакликка жели¹ ташлаб,
Норга китоб ўқитиб,
Узи тинглар ёнбошлаб.

Қўшни уйда бир йиниг
Қўбиз қилин таранглар.

К е л и — қаклик тўтувчи тўр.

Хиёл ўтмай Атайнинг!
«Марш бўтайи» жаранглар.

Бир гўзал қиз бўз ўтовда
Эринмай қимиз пишлар.
Жазман йигит хуштак чалса,
Кийикдай ирғиб тушар.

Йилқичининг шўх қўшиги
Унга мойдай ёқади.
Кумуш киприк юлдузлар ҳам
Ҳавас билан боқади.

1. А т а й — машҳур қирғиз куйчиси.

* * *

Юксак тоққа керак эмас андоза,
Сув покиза, ҳаво софу ва тоза.
Қор беғубор, тутун қайда, чанг етмас,
Яйлов сўлим, пичан хушбўй, боғ тоза.
Дил мусаффо, фикру ўйга гард қўнмас,
Қир ва адир турланади бошқача.
Доим тоғнинг гўзаллигин мақтайман,
Бир умрга тоғ софлигин ёқлайман.
Ўзим эса шаҳар кезиб юрсам-да,
Юрагимни тоза тоғда сақлайман.

Қ Ұ Л

... Бу сир эмас қўлга ким ишонмаган,
Ахир шу қўл қутқарар кушандадан.
Ол байроқни кўтарган одам қўли
Илондек, муздек темир кишанлаган.

Довруғидан осмон ҳам титраб кетди,
У туфайли ер йўлдоши парвоз этди.
Хоҳласа парвоз этиб сайёрада,
Одам қўли юлдузу, ойга етди.

... Наҳот шу қўл бизнинг баланд бўйимизга
Зарурлиги келмаган ўйимизга.
Биз эса сакраб туриб миллиқ олдик,
Кўчат экиб, дон сенган қўлимизга.

Майдонда беллашганмиз, кўнглимиз тўқ,
Қанчаси ерни қучди, қанчаси йўқ.
Баъзиси қолиб кетди дала-даштда,
Кўплари ўзи қолди панжаси йўқ.

Сел ёғдириб беаёв сувни очган,
Еримизга илондек заҳар сочган,
Жез тирноқ, муздек қўлни дадил букиб,
Жасур қўл Рейхстагга байроқ санчган.

Дунёда орсиз қўл бор, орли қўл бор,
Дунёда жонсиз қўл бор, жонли қўл бор.
Дунёда Нагасаки, Хиросима
Шаҳрига ажал отган қонли қўл бор.

Қонли қўллар чопсам дейди, кессам дейди,
Қўлларни қул қилганим сезсам дейди.
Қалтираб ўша қўллар талвасада,
Узгаларни хўрласам, эзсам, дейди.

Гул ушлаб, китоб тутсин қизлар қўлга
Богбон қўли гўзаллик элтсин чўлга.
Бир-бирини ушлаган асил қўллар
Туташтирар энг эзгу йўлни йўлга.

Ҳар одамнинг бус-бутун қўли бўлсин,
У қўлнинг ишда очган йўли бўлсин.

УРУШДАН СУНГ

Зафар қучиб жангчи қайтди урушдан,
Маҳалла-кўй кутиб олди, шодланди.
Беш-олти кун ҳордиқ олиб, ниҳоят,
Пичан ўрмоқ учун қирга отланди.

Қуёш тикда. Тўрғай сайрар бетиним,
Куёв-қайлиқ дам олмоқда туш пайти.
— Сени кўрдим, армоним йўқ, — дер йигит,
Қучогида қиз тўлғанар сир айтиб.

Бир дақиқа жимиб қолди иккови,
Кулгу тўхтаб, сабо тинди эринчак:
Сўқмоқ йўлдан ўтиб қолди шу маҳал
Қора рўмол ўраган бир келинчак...

ҲИД

Деҳқон ҳидлар баҳорда ҳаво исин,
Танасига сингдирар дала исин.
Жийда ҳидин қиз зориқиб кутгандай,
Она жуда хуш кўрар бола исин.

Ҳисоби йўқ куч беради тонг иси,
Олма бўйи, майса ҳиди, бол иси.
Ялпиз иси, лоланинг атир ҳиди,
Янги пишган бўрсиллаган нон иси.

Капалак маст бўлади гул исига,
Севишганлар ошиқар тун исига,
Райҳон ҳиди, хандалакнинг хушбўйи,
Не етсин соғилган сут исига.

Йигит қизни, қиз йигитни ўйлайди,
Тоза гулни ҳеч ким ерда қўймайди.
Қонмагандай боғбон боғнинг ҳидига,
Қиз сочини йигит искар — тўймайди.

Қайтмоқ бўлса юлдуздан хабар олиб,
Фазогир фазоларда кезар голиб,
Ер ҳидини унутмай деб кабинага
Кетади она-Ердан тупроқ солиб.

Муаттар ҳидга тўлени Ернинг юзи
Туран-туман бўлса ҳам гуллар туси.
Гул исини бузмасни бомбалару
Замбаракдан отилган дори иси!

Ч У Л Д А

Илдизидай афсонавий чинорнинг,
Бир дақиқа тарам-тарам бўлиниб —
Олтин рангли чақмоқ чақди олисда,
Кейин сўнди алангадай кўрниб.

Қизгалдоқлар тонг васлига етишгач,
Кунга боқиб хижолатдан очилди.
Хиёл ўтмай зар тожлари шамолда
Худди қондай ер бетига сечилди.

Бир тошбақа буни сезмай ўрмалаб,
Қизгалдоқни босиб ўтди, кўр, мана...

Тигилди-ю, қайта сўнди у чақмоқ,
Уз ўтига ўзи куйса татирми?
Қисқагина умр суриб қизгалдоқ
Мис баркашдай яшнатди қир-адирни.

Узоқ йиллар яшаса ҳам тошбақа,
Ундан аъло шу қизгалдоқ ҳаёти.
Ёрқин, гўзал, лекин қисқа, шунинг-чун
Афзал эрур нузли чақмоқ ҳаёти.

САРИЧЕЛАК

Саричелак кўлми? Кўл эмас,
Кўл дегани элнинг сўзидир.
Дарҳақиқат, Саричелагим
Кинрик қоқмай кўкка боқувчи
Олатогнинг ёқут кўзидир.

Гар бу сўзни дилдан ёқласак,
Ундан мудом нуқсон топмасак, —
Дўстлар, гўзал Саричелакни
Ундоқ-бундоқ дегандан кўра,
Баъзи кўздан, қўлдан сақласак!

Г У Л

Гул таърифи, гул мақтовн беқиёс,
Уни барча тутар қирчин ёшида.
Ўзлигини кўз-кўзлайди товланиб,
Янги туққан оналарнинг қошида.
Хушбўй ҳиди димоғингга уфурар,
Болакайлар ётган бешик қошида.

Гулга эгиз, гулга ҳамроҳ одимлик,
Сиполиги ярашиқдир бўйига.
Йингит берган ошифта гул тўлганар,
Қизнинг иссиқ, қизнинг нозик қўлида.
Ва иззатли меҳмон бўлиб гул борар,
Энг аввало икки ёшнинг тўйига.

Байрамларда, шодлик-ҳамдам кунларда,
Гул уйларга, гул одамга интилар.
Инсон билан баҳам кўрар неки бор,
Одам кулса, ҳатто ғунча қулф урар.
Меҳмонларнинг кайфиятин чоғ қилиб,
Дастурхоннинг ўртасида гул турар.

Гар огланса инсон сўнги сафарга,
Ўша онда яна ҳамроҳ бўлади.
Гул одамнинг бир умрлик дўстидай,
Аза тутиб атрофингга тўлади.
Бошин эгиб, бирга ётиб тобутда,
Барги қуриб, ранги ўчиб — сўлади.

ОДАМ ҚОНИ

Минг тасанно, минг олқини онамизга,
Жон ва қон ато қилган танамизга.
Кечалари ухламай, алла айтиб,
Садоқатни улашар яна бизга.

Дил қўрғини юракларга қўшади,
Шу бонсдан томирда қон жўшади.
Меҳнат билан одам етиб вояга,
Камол топиб, чиниқади, ўсади.

Одамзод, деб бу қуёш ёниб турар,
Ер инсоннинг терига қониб турар.
Ҳар инкиси қалбига жо қилганча
Инсон Ерда меҳнат қилиб, голиб юрар.

Инсон қони дарё эмас оққани,
Ёмғир эмас, булут келса ёққани.
Одам қони бўёқ эмас, яхшилар,
Пул ҳам эмас, ишлаб кунда тонгани.

У қуёшнинг тафтида кўпирмаса,
У она-Ер кифтига тўкилмаса,
Одам қони юракдан бўлинмаса,
Одам қони одамга кўринмаса!

УСТОЗ ТЕМИРҚУЛГА

(Шоирнинг 60 ёши муносабати билан)

Гул сўлиса, булбул нени сайрасин,
Кун бўлмаса, жонзод қайдан яйрасин.
Яйлов шавқини, тонг завқини сурмасдан,
Кўрганмисиз майна қушнинг яйрашин?

Булбул ёзда куйлаб ўтар борини,
Кузга келиб чертолмайди торини.
Сиз-чи, устоз, қирчиллама қишда ҳам,
Эритасиз Олатоғнинг қорини...

ҚИЗНИНГ СИРИ

(Ярми ҳазил, ярми чин)

Тракторчи йигитни
Соғингандим ичикиб.
Шунинг учун салгина,
Уйга келдим кечикиб.

Онам дейди: ой қизим,
Бу одатинг кетмайди.
Жазманим ёдга тушса,
Овқат сира ўтмайди.

Йигит сўзи дилга кўчган,
Меҳр бўлиб, ҳис бўлиб.
Онам эса ростдан ҳам
Кўрмаганими қиз бўлиб...

Бирдан мотор гуриллади,
Деразадан қарадим.
Сой бўйида ўзимни
Учрашгандай санадим.

Шу маҳал онажоним,
— Деразани ён,— деди.—
Уйқинг келиб турибди,
Бор, жойингга ёт! — деди.

Ёрнинг аҳду вафоси
Қалбга кўчган из бўлиб —
Менинг онам чиндан ҳам
Кўрмаганими қиз бўлиб?..

Тракторчи бўз ўғлон
Биринчи бор ўпганда,
Онам кўриб қолибди
Қўйхонага ўтганда.

— Шамоллайсан совуқда,
Ҳой, қизим, беғам бўлма.
Бемаҳалда ўзингча
Эшикка чиқа кўрма.

Сира уйқум келмайди,
Юрак хижил, суст бўлиб.
Менинг онам ростдан ҳам
Кўрмаганми қиз бўлиб...

ҚИШЛОҚДАГИ ДУСТИМГА

Мен борганда қўзи сўйиб, бош қўйсанг,
Қимиз бериб, бешбармоғу ош қўйсанг,
Сен келганда ҳоли-қудрат кутарман,
Рўпарангга ёзиб шеърин дастурхон.

Сен кўрсатсанг тунокали уйингни,
Бойлигингни, гиламингни, қўйингни —
Мен бўлсам-чи, таништиргум оғайни,
Китобимни — дилдан чизган қуйимни.

Хижолатман дуруст совға беролмай,
Уялтирма, туҳфамизни сен олмай.
Юрак қоним билан ёзган шеъримни,
Кўксинг узра тақдим келар медалдай!

* * *

Оқшом чоғи боғда ҳордиқ олардим,
Гап қисқаси, шеър дардида ёнардим.

Атроф жимжит. Мен хаёл оғушида,
Қўққисдан шитир этди букри арча.
Қарасам, бир йигитнинг қучоғида
Турар эдинг кўзига тикилганча.

Илҳом қочди. Фикрларим тумтароқ,
Ой ҳам гувоҳ, нурин сочиб турарди.
Қўлинг йигит бўйнида занжирсимон,
Томоғингдан ўғлон қониб сўрарди.

Шунчаки айтдингми ё кўнгил учун,
— Бўлди, энди ўтирайлик Боқи,— дединг.
Тўзиб кетган сочингни силаб-сийпаб,
Йигит айтар: Соқидир отим менинг.

Бу севгига ҳеч ишонгим келмади,
У баҳшида қилса-да бор бисотин.
Нега мунча ёпишиб бўса берар,
Ҳали яхши билмасдан йигит отин.

...Куз палласи. Ишдан кечроқ қайтардим.
Япроқлар бирин-сирин тўкиларди.

Турналар учиб борар жануб томон,
Уша қиз ҳомушгина ўтирарди...

Ранги рўйи бир аҳвол. Йўқ, ишқ эмас,
У пайтда устун келган ҳирсий сезги.
Олақарга қағ этар тол шохиди,
Ёз ҳам ўтди, атрофда хазонрезги...

.

* * *

Бир аср совун бўлиб эзилгунча,
Бир дақиқа олов бўлиб ёнган афзал.
Қўлмак сувдай нафсиз, қуртлаб тургунча,
Ариқ бўл, ундан экин қонган афзал.

Бир аср тезакдайин тутагунча,
Бир муддат ҳид таратгин атир бўлиб.
Қалтираб бой бўлгунча умр бўйи,
Бир ҳафта сахий яша, фақир бўлиб.

Ганимларнинг хизматида юргунча,
Кечаси кемаларга тутгин маёқ.
Ўзга қўлда олтин хасса бўлгунча,
Яхшиси — чўлоққа бўл қўлтиқтаёқ.

Ўзга юртда худо номин олгандан
Ўз элингда гадо бўл, ҳур бўл, йигит!
Душманларнинг бошида қуёш эмас,
Элатинг босиб ўтган йўл бўл, йигит!

* *
* *

Ёдингдами, яшил толзор қўйнида,
Атай кутсам, сен кечикиб келганинг?
Биласанми, сал уялиб, сўнг эса
Илк бўгани ялинтириб берганинг?

Эсингами, байрамларда шод-хуррам,
Тоғанг билан аргимчоқда учганинг?
Ғашим келиб, ичимни ит таталаб,
Мен қизганиб, мен рашк қилиб кетганим?

Биласанми, спектакль қўйганда,
Мен — Семетей, Ойчуракни ўпганим?
Саҳнадаги қисқа севги тугагач,
Ёдингдами, ўнг қарамай кетганинг?

Ўша кунлар ўтиб кетди билинмай,
Бўрон туриб учиргандай елканни.
Чиқолмадик ваъдамизнинг устидан,
Қайдан билай, шунга севги дерканми?

У пайтларда ғўра эдик, хом эдик,
Кўп нарсага унча ақл етмаган.
Шундан буён қанча йиллар ўтса-да,
Хотираси юрагимдан кетмаган.

Афсус еманг ўтиб кетган ишларга,
Еки буни ёзмаганим маъқулми?
Не қиларди ўша кезде бизларга
Берганида ҳозиргидай ақли...

ГУЗАЛЛИКНИНГ САБАБИ

Сой бўйида ўтирибман ёр кутиб,
Сув бўйида ой баркаши қалқийди.
Юзи оппоқ сутга чайиб олгандай,
Бугун нега у сеҳрли балқийди?

Кунин-кеча сабо фарқин билмасдим,
Ҳозир эса аниқ жийда буроғи.
Балиқчи қуш ўлжа излаб шўнғиса,
Чил-чил синар ойнинг олтин ўроғи.

Гўё ерга ипак гилам тўшалган,
Анҳор тўла сувмас шарбаг оқади.
Юксакларда бургутдайин чарх уриб,
Хаёлларим эркин қанот қоқади.

Хониш қилар беданалар бетиним,
Демоқчиким — табиатга тил кирсин.
Вафодорим, сен бўлмасанг ушбу тун,
Шунча гўзал бўлармиди — ким билсин?

АЙТ-ЧИ, ЖОНИМ

Учрашганда жовдирайди кўзимиз,
Баъзида-чи, қовушмайди сўзимиз.
Тилагимиз эгизакдир, омухта,
Тенг яралган балки ризқу рўзимиз.
Айт-чи, жоним, қачонгача алдаймиз,
Алахситиб ўзимизни ўзимиз...

О Е Қ

Оиланинг овунчоғи болакай,
Ой ўтмайин дарров ёшин санаймиз.
Эндигина той-той босиб юрганда,
Қувонишиб оёғига қараймиз.

Тикан кириб, товонлари ёрилиб,
Тоғу тошда панжалари тирналар.
Жажжигина шу оёқлар узайиб —
Оғир йўлда тобланиб ҳам синалар.

Кечагидек кўз олдимда у дамлар,
Темир нағал, қонли этик эсдами?
Ер ўртанди безгак тутган мисоли
Чунки уни қароқчилар депсади.

Камарбаста бўлиб она юрт учун,
Кийиб олдик оёқларга кирз этик.
Бўйга етган оқ болдирли қизлар ҳам,
Жангга кирди. Ватан учун — жон, дедик.

Сичқон ини минг тангага топилмай,
Иблис фашист қонлар қусди, қақшади.
Ўз элига токи қувиб боргунча,
Оёқларга ўқ қадалди, оқсади.

Талай жангчи қўлларидан айрилиб,
Кўпчилиги бир оёқда келишди.
Қўлтиқтаёқ ҳамроҳ бўлди баъзига,
Худди шулар жон олиб, жон беришди.

Жопон қизлар туфли кийиб қайгадан,
Ери билан даврон сурди, яйради.
Ерни ўпди яна деҳқон оёғи,
Дала-тузда меҳнат, гайрат қайнади.

...Темир нағал этик яна гарб ёқда,
«Гарс-турс» этиб ерни эзиб юрибди.
Бизлар кийган этикларнинг товони
Тинчлик учун космос кезиб юрибди!

ҚИЗЛАР ЁТОҚХОНАСИ

Ишдан кейини ўғлим олиб боғчадан
Биргалашиб аста юриб келардик.
Физ-ғиз ўтган машинани кўрганда,
Кўлдан чиқиб «би-бип» дея еларди.

Кўз ўнгимда қизлар ётоқхонаси,
Юрагим ниманидир сезиб турар.
Шўх қизларнинг хандасига маст бўлиб,
Папиросин чекиб бир йигит юрар.

О, қизлари тушмагур «кел» деб қўйиб,
Йигитларга сўз бериб, роз қилади,
«Кечикмангу» деб тайинлаб, ўзлари-чи,
Ўз вақтида чиқмасдан ноз қилади.

Кутмоқликнинг ўзига хос гашти бор,
Вақт тез ўтар, биласизми бэисин?
Мен ҳам бир пайт шу бинога кўз тикиб,
Кўн кутганман ўғилчамнинг ойисин.

Мийнгимда кулдиму ўтиб кетдим.
Ўрнимда кутиб турар бошқа йигит.
Висол шундай: кеч чиқади қиз зоти,
Қиз позига чидагини, шонима йигит.

Х У Р Р А Қ

(Ҳазил)

Узоқ юрдим севгилимни соғиниб,
Қандай оғир соатларнинг ўтиши.
Жўнарканман у томонга тўсатдан
Қолдирилди самолётнинг учиши.

Ночор қайтдик яна меҳмонхонага,
Чарчагандим кўзим тезда илнди.
...Бир маҳалда қувонтириб барчани
Моторларнинг гуриллаши билинди.

Мотор қизиб, чархпалак айланиб,
«Пўлат қуш» ҳам кўкка томон юксалар.
Ойнасидан ерга қараб, севишиб,
Балли дейман, авиатор усталар.

Мана етдик, висол завқи жўшади,
Кўздан ўтар гўзал шаҳрим гуллари.
Қўнар чоғи менга аниқ кўринди,
Қўл силкитиб севганимнинг кулгани.

Бирданига мотор тинди, тўхтади,
Кўзим очсам, кўрганларим йўқолди.
Енда ётган оғайнимга қарасам,
Чалқанчадан ёнбошига қўзғолди.

Эҳ, аттанг-а, сал шошилдим, шекилли,
Атай кутиб чиққан эди Санобар.
Яна бир оз тортсанг, яхши бўларди,
Моторсифат хуррагингни биродар.

* * *

Бир шоир бор, тушларига пул кириб,
Ижодига савдогардай қарайди.
Нима ёзса червон бўлиб кўринар,
Эринмасдан ҳар сатрини санайди.

Қалин китоб эмиш талант белгиси,
Аслида дер: чўнтак пулга тўлса-чи.
Бет ювмасдан қалам ҳақин ўйламай,
Шеър умрини бир ҳисоблаб кўрса-чи.

ТОШ ВА КЕЛИНЧАК

Ез кечаси. Сукунатда ҳаммаёқ,
Кўк юзида фақат ёлғиз ой кезар.
Куёвидан жабр тортган келиннинг
Гуссасини ёлғизгина у сезар.

Қишлоқ чети, ҳамма-ҳамма уйқуда,
Келинчакнинг кипригидан ёш қулар.
Мўлт-мўлт томиб харсанг тошга сингади,
Иложи йўқ, гаширолмаё тош турар.

Тош экан-да, қотиб қолган, чорасиз,
Овугсам дер, иложи йўқ, йўли йўқ.
Келинчакнинг артмоқ истар кўз ёшин.
Не иложки, ўша тошнинг қўли йўқ.

ЯЙЛОВДАН ҚИМИЗ КЕЛДИ

Қуёш тикда, бетним олов пуркар,
Сароблар жимирлайди, қир яшнаган.
Кўча-кўйда одамлар ҳам камқатнов,
Деразалар ланг очилиб ташланган.

Дов-дарахтлар қимир этмас елпигич,
Машиналар шамол қувиб елади.
Ўтирибман уйда ёлғиз, шу маҳал
Кўз олдимга яшил яйлов келади.

Ҳиёл ўтмай эшик очиб бир киши,
Сўрашди-ю, хуржун қўйиб ўтирди,
Кўпдан бери кўришмаган ошнамдай,
Уйнинг ичин қимиз ҳиди тўлдирди.

Ҳавас билан қолдирмасдан сиримни,
Гап очни, бир оз такам яйради.
Мана, кўкда булут ҳорғин сузмоқда,
Уйлайманки, қимиз сархуш айлади.

Ҳаёлимда мовий адир жонланар,
Қизғалдоқлар шаббодада қулф урар.
Соябонли шаҳарлик шўх қизлардай,
Анбар ҳиди димоғимда гуркирар.

Ўтлаётир ўз ҳолича айғирлар,
Пилқилар-чи, гоҳ бир-бирин тишлайди.
Олачипор нозиккина тойчоқлар
Сақраб-сақраб, тоғ янградиб кишнайди.

Жонланади қизил кўйлак, қизил юз.
Сув кўтариб келаётир тоғли қиз.

Яйлов билан хайрлашиб офтоб,
Тоғ бошига тилла бўёқ суради.
Чўнг қояда чўпон йигит най чалар,
Пастда эса қиз хаёлчан туради.

Мен қимизни қолдирмасдан сипқардим,
Ҳеч сездирмай сархуш айлаб қолибди.
Во ажабо! Қаранг: бир коса қимиз
Тоғ кўркини шунча эсга солибди.

АГАР КЕТСАМ

Кўндим дунё йўқлиги, борлигига
Келажагим кенглиги, торлигига...

Ҳаёт завқин сураман беками кўст,
Қувноқ, шодман менга бахт ёрлигига.
Гоҳо хурсанд, гоҳ ўкиниб қарайман,
Қунларнинг яшаш учун зорлигига.

Умр ўтар — нега уни пайқамайин,
Иложим йўқ, бошимни чайқамайин,
Йўқ, кетмайман демагум бу-ку — тайин
Ушбу сўзни қанча киши такрор айтган.

Урни келди яна бир қайталайин.
Бировлар амал қувиб тўйлаб кетар,
Бошқаси жанжал излаб, сўйлаб кетар.
Ўзгаси тийинларни ёд ҳисоблаб,
Кассадаги пулини ўйлаб кетар.

Мен кетсам, довон ошган йўлдай кетгум,
Мен кетсам, йўл сўнггини ўйлай кетгум.
Мен кетганда қўбизнинг куйларига,
Тоғларимнинг савлатига тўймай кетгум.
Қўлим билан қояларни аста силаб,
Қўбиз торин сўнгги бор ўйнай кетгум.

ҚОРАМУҶДА¹

Замондошлар, айтингиз, бизлар нега,
Сулувларни юрамиз сулув демай.
Кексаларни етмагаймиз қадрига,
Кўзи тирик пайтида улуғ демай.

Уйлаб кўринг, дўстларим, ким айтади,
Буюкмас деб қўбизчи Қорамўлда.
Қорамўлда бўлмаса, қирғиз куйи
Қолар эди беқадр, ора йўлда.

Сақлар бўлса ўлимдан шеър одамни
Ёниб-ёниб ёзардим қалб торим-ла.
Қаҳри қаттиқ ўлимдан Урозовни
Сақлар эдим ўзимнинг ашъорим-ла.

Қўбиз ишин таранглаб, хаёл суриб,
Тунни кунга улади, гавҳар терди.
Ўз умрини қисқартиб, Қорамўлда
Қанча-қанча куйларга умр берди.

Куйларининг барчаси бебаҳодир,
Куйларининг барчаси турар ёлда.
Қўбизи ҳам ўзидай одми эди,
Қўбизидай ўзи ҳам эди содда.

Мен уни Иссиқкўлга қилгум қиёс,
Ҳар машқини тинглардим меҳрим қониб.
Иссиқкўлда тўлқин ўйнаб кетар эди
Қорамўлда куй чалса дилдан ёниб.

1 Қорамўлда — атоқли қирғиз композитори.

Қорамўлда, Иссиқкўл — икки кўлди,
Эзгу ният, оҳанглар қалқийдиган.
Тўлиб-тошган Иссиқкўл — сувнинг кўли,
Қорамўлда — туганмас куйнинг кўли:
Ҳамиша балқийдиган, балқийдиган!

О Қ Б У Р А

(Шоир Қамчи Жунусовга)

Оқбура беҳудага оқмас дарё,
Тўсиқлару тўғондан қайтмас дарё.
Куч-қувватин элу юртга берса ҳам,
Меҳнатин миннат қилиб, айтмас дарё.

Оқбура Олатоққа тенгдош дарё,
Оққўпикли, сершовқин оқсоч дарё.
Йил сайин тоғу тошдан қувват олиб,
Ирғишлаган навқирон, энг ёш дарё.

Оқбура саҳоватли, асл дарё,
Эл қалбига азалдан яқин дарё,
Қояларга урилиб пишиб келар,
Қўшиқлари беадад, оқин дарё.

Мадҳ этмоқдан ўзга бир ҳақим борми,
Шоирга Оқбурадай яқин борми,
Оқбура фақат пахта ўстирмасдан,
Улғайтирар сўз заргари — оқинларни.

ОҒАЙНИМГА

Қишлоқ эли «отимни» ёдлашар деб,
Умид қилдинг ортимдан мақташар деб.
Иягингда соқолинг бўлмаса ҳам,
Ҳурмат қилиб туртишади «оқсоқол» деб.
Эрта билан қўй сўйиб, қадр қилиб,
«Жинни сув»дан қўйдилар «дил ёзар» деб.

Қўнғил ёзиб кетсин дея мезбонлар,
Қимиз тутди лорсиллаган жувонлар.
Қўбиз чертди табаррук бир қария,
Қандай тотли, қандай гаштли бу онлар...

Тутолмасдан қолдинг чоғи ўзингни,
— Тўхтат, — дединг, — оқсоқол, қўбизингни.
Барча ҳайрон: касалмисан, соғмисан,
Унутдингни ё оғайни ўзингни?

Қўбиз куйи мафтун этмас кимларни,
Дилнавоздир, сеҳрлидир қанчалик.
Куйнинг кучи шу қадарки, илон ҳам
Заҳрин ютар, ҳовлиқмайди санчалик.

ТУНГИ САВОЛ

Умримизнинг ўтди яна бир куни,
Огайни, сен не хаёлга ботасан?
Ошиқмасдан, бафуржа,
Оппоқ ҳарир чойшабларда ётасан.

Сен ёстиққа бош қўйганда ўйлаб кўр,
Ўтган кундан ўзинг рози бўлдингми?
Ва серқатнов кўчадан
Бир болани ё ўтказиб қўйддингми?

Оқ ёстиққа бош қўйганда ўйла-чи,
Ўтган кунга ўзинг рози бўлдингми?
Автобусда бораётиб
Кексаларга бўшатдингми ўрнингни?

Ўтган кунга розимисан аслида,
Ётар пайтда шуни ўйлаб кўрддингми?
Чилим бериб бўлса ҳам,
Кашандадан кеча раҳмат олдингми?

ҚОЯЛАР ОРАСИДА

Мен бугун чўнг қоялар бўйдаман,
Мен бугун йилқичининг уйдаман.
Юрагим қулун мисол безовтадир,
Қояларга шеър битиш кўйдаман.

Ўтиб бўлмас баланд-баланд тоғни босиб,
Қоя турар тонг билан хабарлашиб,
Ўтовнинг туйнугидан қиё боқар,
Тоғлар омон дегандай хабар ташиб.

Қояда кийик ўтлар ҳуркиб-ҳуркиб,
Қуёш чиқди тоғларга хино суртиб.
— Ҳув юксакда сор бургут парвоз этар,—
Дея, кимдир кўрсатар мени туртиб.

Сариёгли бўғирсоқлар кўзни олиб,
Қимиз оқар саночдан булоқ бўлиб.
Кучимга куч қўшилар ажабтовур,
Гўёки тоғ мен учун қувват бўлиб.

Иитиқ эдим кўндан бери тоғларга мен.
Ёдда чўпон тўқочларин ушатгани.
Оҳиста ўтиб кетдим жилга томон
Ўлан ёзиб, юракни бўшатгани.

ҚИШЛОҚ ОҚШОМИ

Нимадандир хафа бўлиб, қизариб,
Олисларга кетди олам қуёши.
Қолди қанча деразалар бўзариб,
Қанчасида — оловлар ялтираши.

Турилса ҳам қайта сигнал берилиб,
Тўйган пода йўл устида шошмайди.
Мудроқ сигир кетар экан керилиб
Шофёр тишин ғижирлата бошлайди.

Қоптокчилар қий-чув қилар қишлоқни
Тафти қайтар ер устидан оловнинг.
Ҳиди келиб қитиқлайди димоқни
Беҳилардан кўп босилган паловнинг.

Ҳипча келин — кўзи қора узумдай
Ўт олдида... вужудин ўт ёндирган,
Нақ ўзининг қип-қизарган юзидай
Пишган нонни узиб олар тандирдан.

Ёноғини беркитганча болишга,
Пойтахтдаги ўқишларни хаёллаб, —
Дея ўта оламанми ўқишга,
Қиз турибди алланима тайёрлаб.

Ҳаётида бир бор оғриб қўймаган,
Қўл узмасдан ўз ҳунари, ҳар ишдан,
Новвосларни улоқ чопиб ўйнаган
Чавандоз чол футбол кўрар Париждан.

Гоҳ экранга кўз ташлайди шодмон,
Гоҳо эса топмай қолар ўз жойин.
— Теп! Теп энди! Тепмайсанми, эй нодон! —
Деб тиззага тўкиб олар кўк чойин.

Клуб ёқдан ёшлар келар хуш кулиб,
Ҳаёти соз, бахту иқбол — билгани...
Муъжазгина бу қишлоққа, ишқилиб,
Фавқулодда кўз тегмаса бўлгани...

ГАЛАБА КУНИДА

Кўк — мовий.

Булут — оппоқ.

Дарахт — яшил.

Дарахт эмас, бугун ҳамма тараф яшил.

Кўчани тўлдирганча ёшлар борар,

Сўз ўйини келган чоғда тарафлашиб.

Бугун байрам — Галабанинг тантанаси.

Кўкни тутган шўх қўбизининг там-там саси.

Ялтирар кекса солдат медаллари,

Унг қўлида ёшгина набираси.

Кўкда ўйнар мушакларнинг яшил, оқи...

Унга қарар кекса жангчи, сал ёшироғи.

Улар учун тенгсиздир бугунги кун

Уларга йўқ бу байрамдан яхшироғи!

Севинчлари ярашган хўн юзларига...

Лекин беҳос недир тушар эсларига.

Кўзида нам тугаган кампир-чолнинг

Не тонг, келди яна ёши кўзларига...

Бу ерда хаёл суриб турган сари,

Умид ўзди умид қилиб юрганлари..

Беваларининг кинриклари огирлашиб

Эста тушиб кўз очиб кўрганлари...

Жангчиларнинг юрагидай лов-лов этиб,

Аста-секин ўчар эди мушак ўти...

ЎТИНЧ

Ог миниб оқ тоғларни ораладим,
Суқланиб, тоғдан ташбеҳ сараладим.
Даралардан садо келса, ўйлардим мен:
Суҳбат қуриб юришибди боболарим...

Яёв кездим, ўрлаб тоғнинг жилгарин,
Сув шилдири, сабо бўлди тинглаганим.
Уқдим катта бувимга чўнг бувисининг
Бешик узра алла айтиб, куйлаганин.

Шу ерларда зафар, хатар... бари-бари,
Шодликларни, сақлай олган сабрлари..
Қайларда бизга қолган ёдгорлиги,
Қайда қолган уларнинг қабрлари?

Сўрашса гар, тоғлик деган одам қандай?
Дейман: улар одамдирлар одамлардай.
Фақатгина тугилишган тоғу тошда,
Ҳотамдирлар барча-барча ҳотамлардай.

Шу тоғларда улар меҳри орта берган,
Тоғлари ҳам ўз бағрига торта берган.
Тоғликлар қайга бориб яшашмасин,
Тоғига эртами-кеч қайта борган.

Тоғликлар тоғда юрган ов қилишиб,
Шу тошларни ўпган донм туғ билишиб.
Кўз юмса кўмилганлар тоғу тошга,
Кетган тоққа суяк, руҳи қўшилишиб.

Мафтунман мен тоғликларим маконига.
Тоғлар кирар тоғликларин деганига.
Ишонаман — бизнинг тоғлар аждодларнинг
Мангулик ҳайкаллари эканига.

Қолган балки озми-кўпми кетаримга —
Ахир умрим шу ҳаётнинг етагида:
Менга ҳам тоғлар ҳайкал бўлиб қолсин
Қўйинглар ўлсам тоғнинг этагига...

ДУСТИМНИ ҚУМСАГАНДА...

Тонг отди олам юзи ёруғ бўлиб,
Ҳар кунгидай қора тундан фориг бўлиб.
Бир қизча дарс тайёрлар.... сиёҳдонга
Бориб келар ручка тутган сариқ қўли.
Тасбеҳ билан чол умрини ҳисоблайди,
Чойга тушган қанд боради ориқ бўлиб.
Фақатгина сен йўқсан...

Олма ўсар, тотин, мева томон ташиб...
Ҳамқишлоқлар ўтиб борар омонлашиб.
Ғийбатчилар суҳбат қилар йўл четида
Аллакимнинг орқасидан ёмонлашиб.
Ялқов моллар кўча бўйлаб аранг борар,
Илҳом келар аллақандай довон ошиб...
Фақатгина сен йўқсан.

Кимдир уйга девор урар қишни ўйлаб.
— Тўғри қўй! — дер кимдир чокка гишти
жойлаб.

Қизлар ўтар чўгдай ёниб кўйлаклари,
— Ўртадаги...— дейди кимдир кимга сўйлаб.
Сен бор каби болакайлар қувалашар,
Ким йиқилар, кимдир қочар кўча бўйлаб...
Фақатгина сен йўқсан.

Кўкда булут сен бор каби қалқиб борар.
Турналар ўз юртларига қайтиб борар.
Норасида минг бир хил савол бериб,
Ойиси минг хил жавоб айтиб борар.
Йўлакда қўл олишган йиғит ва қиз

Кўзларида ишқ-муҳаббат балқиб борар.
Фақатгина сен йўқсан.

Кўп яшашни хоҳласа ҳам гарчи инсон,
Юрак тўхтар вақт-соати келган замон.
Сени мен эслагандай, мени ҳамки
Йўқлайди яшаётган дўст-қадрдон.
Барибир йиллар ўтгач, у тенгдошим
Тақдири бўлур бизнинг тақдирсимон.
У чоқда биз бўлмаймиз...

Нурафшон тонг ота берар ўшанда ҳам,
Оқ булутлар сузиб юрар ўшанда ҳам.
Олма пишиб, уй солиниб, гийбатчилар
Гийбатларин баҳам кўрар ўшанда ҳам.
Болалар тўп ўйнашар, чой ичар чол,
Ёшлар севи завқин сурад ўшанда ҳам!
У чоқда биз бўлмаймиз...

ОНА ВА ҚУБИЗ

ПОЭМА

Чўпонлар кўчиб келди,
Тоғ бағрига — Арқитга.
Кўм-кўк ўтлар гилами
Ўхшар худди барқутга.

Баъзан ёғиб опшоқ қор,
Қиш қайтадан бошланар.
Қуёш чиқса ялт этиб,
Майсаларда ёш қолар.

Яйлов узра сокинлик,
Мол кавшаниб ётади.
Тоғларнинг кўркин кўриб,
Ой суқланиб ботади.

Кимдир сигир соғади,
Биров уннар пишлоққа.
Зоотехник келиб қолди
Тушдан кейин шу ёққа.

Ашулани ванг қўйиб,
Қамчи босиб бедовга.
Томоқ қириб зоотехник
Кириб келди ўтовга.

Чўпон билан сўрашиб,
— Ота қандай ҳолинг?— дер.
Соғ-омонми сурувлар,
Касалмасми молинг?— дер.

— Тани жон соғ, мол омон.
Узинг ўғлим, соғмисан?
Сўзлаб телба-тескари,
Ё пойгага чоғмисан?

— Ота, қўшни қишлоқдан,
Бир оз қимиз симирдим.
Сал сархушман, шунинг-чун
Отни зўрға имирдим.

Чўпон ёзиб дастурхон
Меҳмонни ҳурмат қилар.
Зоотехник талтайиб,
Узича қотиб кулар.

Кўзи тушиб қўбизга,
— Олинг, — деди, оқсоқол.
Тинглаб маза қилайлик,
Чалинг, — деди, оқсоқол.

Чўпон бўлиб хижолат,
Қўлдан тушди кертмаги.¹
Дер:— Чалишни билмайман,
Бу кампирнинг чертмаги.²

— Чертолмаса қўбизни
Бу овулнинг эркаги,
Нима қилиб турибди
Кампирингнинг чертмаги?

Қизиқ бўлди шу маҳал,
Кампир кирди эшикдан.

1 Кетмак — хафсаласи пир бўлди.

2 Чертмак — қўбиз.

Сўрашдию тўрга ўтди,
Балки гапни эшитган.

— Менга сотинг қўбизни,
Чанг бостирмай қилини,
Ҳой, онажон,— дер меҳмон,—
Нақд бераман пулини.

Кампир олиб қўбизни,
Эҳтиётлаб боладай,
Чиқиб кетди эшикка,
Илтимосга қарамай.

Бу оламнинг ишлари
Хўп аломат, кўп қизиқ.
Зоотехник ўтирар,
Хижолатдан ер чизиб.

Кампир эса йўл олди,
Таниш тепа — адирга.
Бошдан ўтган ишлари,
Достонларга татирда!

Олов қамраб вужудни
Тил ёпишди танглайга.
Ўниб, искаб қўбизни
Босар эди манглайга.

Созлаб кўрди билганча,
Қўл келиб — тиринглади.
Астойдил чалмаса ҳам,
Тор ҳазин жиринглади.

Куйла, деган садо уқди.
Қўбиз кетди чертлиб.

Турли-туман оҳангни
Кўз олдига келтириб.

Ўз дардини қўбизга
Айтар қирғиз аёли.
Бугун яна йўл қарар,
Олисларда хаёли.

Кампир сира етолмас
Ўйларининг учига.
Ўғли қўбиз чертгандай,
Куч қўшиллар кучига.

Ана, ана, келаётир
Кўнгилларни яйратиб.
Йигит-қизлар қуршовида,
Қўбузини сайратиб.

Усиб-унган шу ерда,
Куйларини гул уққан.
Ухламасдан ёш-яланг
Ойли сокин тун уққан.

Ҳатто чоллар, кампирлар
Раҳмат айтган эришиб.
— Балли,— деган чўпонлар
Унга баҳо беришиб.

Оқ қалпоғи тиззада,
Қўбиз чалар бош яланг.
Кимдир «Уруш» деганди,
Қотиб қолар ёш-яланг!

Қўбиз тиниб, бўз ўғлон
Атрофига қаради.

Тингловчилар оҳиста
Уй-уйнга таралди.

Бўғирсоғу гўшт пишиб
Улгурмайди қозонда.
Бўз йигитлар аскарга
Жўнар ҳар кун азонда.

— Бардам бўлинг,— дейдилар
Отаю онасига.
Қиз йигит-ла хушлашар
Арчазор панасида.

Шу дўнгликда тўпланиб,
Хайрлашар йигитлар.
Нон тишлатиб оналар
Айтишади ўгитлар.

Овулдаги барча эл,
— Жангга дадил бор,— деган.
Қўбизингни сўнгни бор
Чертақол, Сардор, — деган.

Оёқ тиниб шу маҳал
Тўхтатдилар юришни.
Қўбиз тинглаб бир муддат
Унутдилар урушни.

Чертмак келиб тобига
Янграб кетди торлари.
Одамларни сел қилиб,
Ғалабага чорлади!

Ҳамма унга маҳлиё
Орага сўз қўшмади.

Қўбиз билан сўзлашиб
Хайрлашди — хўшлади.

Сакраб минди отига,
Қўбиз эса қўлида.
Елғизоёқ сўқмоқлар
Бошлар уруш йўлига.

Қолди ота-онаси
Орқасидан тикилиб.
Яшил майдон дўнгликда
Қадди басти букилиб.

Пигит билан ҳамиша
Бирга юрди чертмаги.
Автомат-ла ёнма-ён
Бирга турди чертмаги.

Гоҳ отишма босилиб,
Уқ ёмгири тинганда,
Қўлга олар созини
Оқшом аста инганда.

Тўпланишиб жангчилар,
— Чертақол, — дер, торингни.
Кўздан ўтар овуллар,
Кўрсат дилда борингни.

Барча тинглар қунт қўйиб,
Эслаб пойга, улоқни.
Эслаб булбул сасини,
Эслаб мовий булоқни.

Жанг бошланиб бехосдан
Шиддаткор ҳужум бўлди.

Дайди ўқ тегиб, бирдан
Қўбизчи йнгит ўлди.

— Эҳ, қўбизчи,— дер дўстлар
Орамизда йўқ, мана.
Қўбизнинг ҳам бир четин
Ялаб ўтди ўқ — ана.

Мушфиқ она йўл қарар
Уша таниш дўнгида.
Термулади умидвор
Ўғли кўзин ўнгида.

Қайдан билсин, узоқда
Дилбандининг ётганин.
Ва ҳамиша устини
Шинель билан ёпганин.

Не иложки, ҳаётда
Яхши-ёмон хабар бор.
Ахир бир кун бу ишдан
Она бўлди хабардор.

Кампир дўнгда ўтириб,
Ўғлин эслар. Қаёқда?
Яқин келди бир солдат,
Турар қўлтиқтаёқда.

— Яхшимисиз,— деди у,
Саломлашди, кузатди.
«Қора хат»нинг ўрнига
У қўбизни узатди.

Она чекди оҳ-фиғон,
Унга дунё тор эди.

Уруш деган қаттолнинг
Нима қасди бор эди?

Нола қилди — илож йўқ,
Юпанч сўзни уқмади.
Уғлидан ёдгор қолган
Қўбиз билан ухлади.

Шундан буён кампиршо
Ичда сизар, билгизмас.
Сақлаб юрар қўбизни,
Ўзга қўлни тегизмас.

Уғли жангда эрк учун
Она сутин оқлади.
Ўз юртини бир умр
У покиза сақлади.

Йигитлар жанг қилмаса,
Не бўларди кун-туни.
Овул, яйлов, ўтовдан
Уқмас эдик кулкини.

Бу кампирни овулда
Ҳурмат қилар кекса-ёш.
Тўй-тўкинда ҳамиша
Она ўзи бўлар бош.

Она бунда ўтирган
Келинчаклик кезида.
Фарзандини эркалаб,
Эмизгани эсида.

Ҳозир дўнгда турибди
Эрк бермайин қаҳрига.

Ўғли каби қўбизни
Маҳкам босиб бағрига.

Уни сийпаб-сийпалаб,
Гоҳо сўзлар ўзича.
Гўё уни чалгандай
Бўлар элни кўзича.

Асло уқмас бу маҳал
Ўзга одам равишин.
Тинглар балки қўбиздан
Мард ўғилнинг товушин.

Қўраларни айланиб,
Зоотехник шодланди.
Иши битиб, ниҳоят,
Уйи томон отланди.

Зоотехникни кузатиб,
Бобо ҳам чиқди бирга
Икковининг нигоҳи
Тушди дўнгда кампирга.

Ирғиб тушиб отидан
Юриб келди бежирим.
Гуноҳкордай онадан
У сўради кечирим.

Ортга қайтди чол-кампир
Юзларидан нур ёғиб.
Қуёш тоғнинг ортига
Ёнбошлади сал оғиб...

МУНДАРИЖА

ШЕЪРЛАР

Т. Адашбоев таржималари

Шеърларим, менинг шеърларим	5
Мен тоғларга сигинаман	7
Дарахт	8
Чол билан тарвуз	9
Пахтакорнинг манглай тери	10
Бахт нима	11
«Эшикда қор, уйда баҳор»	12
Тоғликлар	13
Дўстимга	15
Шоир йўли	16
Қартошка	17
Тоғлик йнгитга	18
Яйловда	19
«Юксак тоққа керак...»	21
Қўл	22
Урушдан сўнг	24
Ҳид	25
Чўлда	27
Саричелак	28
Гул	29
Одам қони	30
Устоз Темирқулга	31
Қизнинг сирин	32
Қишлоқдаги дўстимга	34
«Оқшом чоғи боғда...»	35
«Бир аср совун бўлиб...»	37
«Едингдами яшил толзор...»	38
Гўзалликнинг сабаби	39
Айт-чи, жоним	40
Оёқ	41
Қизлар ётоқхонаси	43

	44
Хуррак	45
«Бир шоир бор...»	46
Тош ва келинчак	47
Яйловдан қимиз келди	49
Агар кетсам	50
Қорамўлда ¹	52
Оқбура	53
Огайнимга	54
Тунги савол	55
Қоялар орасида	
У. Темур таржималари	
Қишлоқ оқшоми	56
Ғалаба куни	58
Утинч	59
Дўстимни қўмсаганда	61
	ПОЭМА
Она ва қўбиз. (Т. Адашбосов таржимаси)	63

На узбекском языке

Сооронбай Жусуев

ПЕРЕВАЛ

С т и х и

*Перевод с издания «Кочевые облака».
«Кыргызстан», 1969*

Редактор Р. Парфи
Рассом Д. Яковлев
Расмлар редактори М. Рейх
Техн. редактор Н. Жўраева
Корректор М. Саидхожиева

Босмахонага берилди 10.XI—74 й. Босишга рухсат этилди 19.II—75 й. Формати 70x90 1/32. Босма л. 2.375. Шартли босма л. 2.78. Нашр. л. 204. Тиражи 10000. Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. Тошкент, Навоий кўчаси, 30. Шартнома № 119—74.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлари бўйича Давлат комитетининг Бекобод босмахонасида № 1 қозоғга босилди. Бекобод шаҳри, 1975 йил, заказ № 6. Баҳоси 25 т.